

ILM FAN XABARNOMASI

Ilmiy elektron jurnali

QASAMYOD NUTQIY JANRIGA OID NUTQIY XARAKATLAR

Dilshoda Kaxramonovna Maksudova

Katta o'qituvchi, Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti

Annotatsiya: Ushbu maqola qasamyod nutqiy janri va uning nutqiy xarakteridagi o'zni va ahamiyatini tahlil qilishga qaratilgan. Qasamyod – bu yuridik va ijtimoiy kontekstda shaxslarning o'z majburiyatlarini bajarishga va'da berish yoki turli yuridik harakatlarni amalga oshirish uchun ishlatiladigan tilda ifodalangan mustahkam yuridik ifoda bo'lib, u tilshunoslikda maxsus nutqiy janr sifatida qaraladi. Maqolada qasamyod nutqiy janrining shakllari, tuzilishi va pragmatik funksiyalari tahlil qilinadi. Bunda qasamyodning turli yuridik va axloqiy ahamiyatlari, uning kommunikativ vazifalari va nutqiy xarakterdagi o'zni alohida e'tiborga olingan. Shuningdek, maqolada qasamyodning ijtimoiy va madaniy kontekstdagi qo'llanilishi ham o'rganiladi.

Kalit So'zlar: Qasamyod, nutqiy janr, nutqiy xarakterlar, kommunikativ funksiya, axloqiy aspektlar, tuzilish va shakllar, nutqiy vazifalar, madaniy kontekst, nutqiy xatti-harakatlar.

Kirish qismi: Qasamyod, tilshunoslikda yuridik nutqning muhim janrlaridan biri bo'lib, odatda shaxsning ma'lum bir vazifani bajarishga yoki majburiyatni ado etishga qasamyod qilganini ifodalaydi. Qasamyodning kommunikativ ahamiyati uning yuridik va axloqiy qoidalarni bajarishdagi roli bilan bog'liqdir. Bu nutqiy janrda shaxs o'zining ijtimoiy va yuridik majburiyatlarini tasdiqlovchi va'dalar yoki majburiyatlar ifodalanadi. Shuningdek, qasamyodda qatnashayotgan shaxslarning o'zaro munosabatlari, madaniy va ijtimoiy kontekstdagi o'zgarishlar ham aks etadi. Maqolada qasamyod nutqiy janrining asosiy vazifalari, uning tuzilishi va tilshunoslikdagi o'zni tahlil qilinadi.

Asosiy qism: Qasamyod nutqiy janri, o'zining aniq tuzilishi bilan ajralib turadi. Uning tarkibida ba'zan o'zaro majburiyatlarni bildiruvchi iboralar, maqsadga erishish uchun zarur bo'lgan shartlar, shaxsning kelajakdagi harakatlariga oid tasdiq va kafolatlar mavjud. Odatda, qasamyod nutqi rasmiy va tartibga solingan shaklda bo'ladi. Shaxs biror muayyan maqsadni amalga oshirishga va'da berganda, bu o'ziga xos nutqiy xarakterga aylanishi mumkin. Bunday holatda qasamyod rasmiy nutq shakli sifatida ishlaydi, shaxsning ma'lum bir huquqiy majburiyatlarni bajarishga tayyor ekanligini bildiradi.

Qasamyodning pragmatik jihatlari uning so'zlashuvdagi yuridik va axloqiy rolini o'rganadi. Bu nutqiy xarakter ko'pincha shaxsni ma'lum bir yuridik holatga keltirishga, o'z majburiyatlarini tasdiqlashga, yoki kelajakda maqsadni amalga oshirishga undaydi. Qasamyodda qatnashuvchi tomonlar o'rtasida axloqiy va yuridik muvofiqlikni ta'minlash, ijtimoiy munosabatlarni tartibga solish va kelajakdagi faoliyatga doir qarorlar qabul qilish jarayonlari o'z aksini topadi. Shuningdek, qasamyod o'zining kommunikativ vazifalarini bajarishda qat'iylik va mas'uliyatni o'zida aks ettiradi.

Qasamyodning nutqiy xarakter sifatida yuridik va axloqiy majburiyatlarni o'z zimmasiga olish, nutqiy tizimning boshqa janrlariga nisbatan aniqroq va qat'iy ifodalashni talab qiladi. Qasamyod nutqi o'zining rasmiyligi va majburiyatni tasdiqlovchi xususiyatlari bilan ajralib turadi. Masalan, sudda qasamyod qilish, davlat yoki notarial idoralar orqali shartnomalar imzolash, yoki shaxslar o'rtasida biror bitimni bajarishga rozi bo'lishda qasamyodning o'zni katta. Nutqiy xarakter sifatida, bu janrda qatnashuvchi tomonlar o'zaro majburiyatlarni anglab yetishi va tasdiqlashi kerak.

Qasamyod o'zining madaniy va ijtimoiy kontekstiga qarab o'zgarishi mumkin. Boshqa ijtimoiy tizimlarda, masalan, sharq madaniyatida, qasamyod va'dalari ko'pincha ma'naviy va axloqiy nuqtai nazardan kuchliroq bo'ladi. Ingliz tilidagi rasmiy shartnomalarda esa, qasamyodlar huquqiy tizimga mustahkam bog'lanib, aniq va qonuniy majburiyatlar sifatida tasdiqlanadi. Madaniyatlararo farqlarni hisobga olgan holda, qasamyodning kommunikativ va pragmatik funksiyalari farq qilishi mumkin.

Natija va Taxlillar: Qasamyod nutqiy janri, nutqiy xarakterlarning yuqori darajadagi shakllaridan biri sifatida, tilshunoslikda yuridik nutq va ijtimoiy aloqalar o'rtasidagi aloqani ko'rsatadi. Uning kommunikativ funksiyasi yuridik majburiyatlarni tasdiqlash, ijtimoiy munosabatlarni tartibga solish va ishonch hosil qilishdir. Shuningdek, qasamyod nutqi qat'iylik va o'zaro mas'uliyatni o'zida aks ettirgan holda, nutqiy xarakterlar orqali qatnashuvchi tomonlar o'rtasidagi munosabatlarning barqarorligini ta'minlaydi.

Qasamyodning madaniy va ijtimoiy kontekstdagi roli ham muhim ahamiyatga ega. Madaniyatlararo aloqalarda, qasamyodning shakli va mazmuni o'zgarib, har bir madaniyatda uning ifodalash usuli va ahamiyati farq qilishi mumkin.

Qasamyod nutqiy janri o'zining o'ziga xos xususiyatlari bilan nutqiy xarakterlar turkumiga kiradi, chunki bu janr faqat yuridik va axloqiy majburiyatlar bilan bog'liq emas, balki u muayyan ijtimoiy, madaniy va kommunikativ funksiyalarni ham bajaradi. Nutqiy xarakter sifatida qasamyod, shaxslar o'rtasida ishonchni ta'minlash va ijtimoiy va yuridik aloqalarni kuchaytirish vazifasini bajaradi.

Qasamyod nutqiy xarakter sifatida ijtimoiy munosabatlarning barqarorligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. U qatnashuvchilarni kelajakdagi maqsadlarni bajarishga undaydi va ular o'rtasida mas'uliyatni taqsimlaydi. Masalan, rasmiy shartnomalarda qasamyod shaxsning kelajakdagi majburiyatlarini bajarishga tayyor ekanligini tasdiqlaydi. Bunday nutqiy xarakterlar, qat'iyatlilik va kuchli ishonchni aks ettiradi, shu bilan birga, qatnashuvchilar o'rtasidagi munosabatlarning ishonchligini kuchaytiradi. Shu bois, qasamyod nafaqat yuridik, balki axloqiy va ijtimoiy jihatdan ham muhimdir.

Qasamyodning tuzilishi o'ziga xos bo'lib, u rasmiy nutq shaklida va aniq bo'lishi kerak. Nutqiy xarakter sifatida, qasamyod aniq va qat'iy ifodalangan majburiyatlar bilan bog'liq bo'ladi. Bu shaxslarning ma'lum bir ishni amalga oshirishga yoki majburiyatni bajarishga kelishuvini bildiradi. Shartnomalar, majburiyatlar, va'dalar kabi shakllar bilan o'z ifodasini topgan qasamyodlar, qatnashuvchilarning o'zaro ishonchiga asoslanadi va bu ishonchni kuchaytiradi.

Qasamyod nutqi turli madaniyatlarda va ijtimoiy tizimlarda o'zgarib, ma'lum bir kontekstda turlicha shakllanadi. Masalan, Sharq madaniyatlarida qasamyodning ma'naviy va axloqiy ahamiyati juda katta bo'lishi mumkin, unda qatnashuvchilarning o'zaro hurmatiga, an'analarga va qat'iyatga asoslanadi. G'arb tizimlarida esa, qasamyodlar asosan huquqiy tizimga tayanadi va ular rasmiy kelishuvlar va shartnomalar orqali tasdiqlanadi. Bu madaniyatlararo farqlar qasamyodlarning shaklini, mazmunini va ularga bo'lgan yondashuvni o'zgartiradi.

Qasamyod nutqi ko'pincha ijtimoiy va yuridik majburiyatlarni tasdiqlashda ishlatiladi. Ijtimoiy jihatdan, bu nutqiy xarakterlar o'zaro hurmat va mas'uliyatni kuchaytirish, shaxslarning o'zaro ishonchini mustahkamlash uchun ishlatiladi. Yuridik jihatdan, qasamyod qat'iy va qonuniy majburiyatlarni bajarishga va'da berish sifatida ko'rib chiqiladi. Shunday qilib, qasamyod til va qonun o'rtasida muhim bog'lanishlarni yaratadi, bu esa uning o'ziga xos xususiyatlarini yanada ochib beradi.

Qasamyod nutqiy janrining tahlili, uning yuridik va ijtimoiy aloqalarda qanchalik ahamiyatli ekanligini ko'rsatadi. Nutqiy xarakter sifatida qasamyodning quyidagi asosiy xususiyatlari ajralib turadi:

Qasamyod nutqi, shaxsning kelajakda biror vazifani bajarishga bo'lgan tayyorligini va'ada qilishini bildiradi. Bu majburiyatni tasdiqlash, qatnashuvchilarning bir-biriga ishonch hosil qilishini ta'minlaydi va shaxslarning o'zaro hurmatini mustahkamlaydi.

Qasamyod nutqi, o'zining rasmiyligi va aniq ifodalangan shakllari bilan ajralib turadi. Bu, shaxslarning muayyan majburiyatlarni bajarishga tayyorligini va bu majburiyatlar ustidan nazorat qilishni ta'minlaydi.

Qasamyodning ifodalari ijtimoiy va madaniy kontekstdan qat'iy ta'sirlanadi. Madaniyatlararo farqlar, qasamyodning ifodalanish shaklini va ahamiyatini o'zgartirishi mumkin. Shu sababli, qasamyod tilshunoslikda kommunikatsiya jarayonlarida ahamiyatli o'rin egallaydi.

Qasamyodlar o'zaro ishonch hosil qilish va mas'uliyatni taqsimlashga qaratilgan nutqiy xarakterlardir. Bunda qatnashuvchilar o'rtasidagi ishonch, kelajakdagi maqsadlarni amalga oshirish uchun zarur bo'lgan muhim vosita sifatida xizmat qiladi.

Shu bilan birga, qasamyod nutqi faqat huquqiy va ijtimoiy muhitda ishlatiladigan nutq shakli bo'lib qolmay, balki har bir ijtimoiy guruhda o'ziga xos vazifalarni bajaradi. U nafaqat qonuniy huquqni himoya qilish, balki ijtimoiy munosabatlarni kuchaytirish va axloqiy jihatlarni tasdiqlashda ham katta ahamiyatga ega.

Xulosa qismi: Qasamyod nutqiy janri va uning nutqiy xarakteridagi o'rni, tilshunoslikda kommunikativ funksiyalar va pragmatik aspektlarning ahamiyatini ko'rsatadi. Qasamyod, nafaqat yuridik va ijtimoiy majburiyatlarni tasdiqlash, balki kommunikatsion jarayonlarda qat'iylik va ishonchni shakllantirishda ham muhim rol o'ynaydi. Shuningdek, qasamyodning ijtimoiy va madaniy kontekstga bog'liq ravishda o'zgarishi, uning kommunikativ funksiyalarining har xil shakllarini va metodlarini ta'minlashga yordam beradi. Nutqiy xarakter sifatida, qasamyod til va jamiyatdagi o'zaro aloqalarni va majburiyatlarni chuqur o'rganishga imkon yaratadi.

ADABIYOTLAR RO'YHATI

1. Lafasov, Urak Pazilovich, and Marxabo Raxmonkulovna Abdullayeva. "O'kuzbeklarga xos ta'lim-tarbiya haqida. Tadqiqotlar, 16 (1), 167-169." (2023).
2. Azimqulova, M., & Hamidov, X. (2024). INSON KAMOLATI VA XALQPARVARLIK G'OYALARI OGAAHIY NIGOHIDA. PEDAGOG, 7(2), 552-555.
3. Abdullayeva, M. R. (2018). National color in artistic translation (Uzbek language). Moscow Polytechnic University in South-Western State University (Russia). "Problems and perspective development of Russia: youth review in the future, 2, 19-23.
4. Marxabo Abdullayeva. Inglizchadan o'zbekchaga nasriy tarjimaning milliy- madaniy xususiyatlari (xx asr oxiri xxi asr boshlarida ingliz tilidan bevosita tarjimalar misolida). Tadqiqotlar jahon ilmiy - metodik jurnali, ISSN:3030-3613, 2024/11, Pages 40-84
5. MAXMUDOVA, UMIDA FARKHADOVNA. "PRAGMATIC PROBLEMS IN TEACHING ENGLISH." *International Scientific and Current Research Conferences*. 2023.
6. NASRETDINOVA M. N., MAXMUDOVA U. F., MANSUROVNA B. M. FICTION AND THE STUDY OF THE CONCEPT OF ELLIPSIS. – 2024.
7. Kasimova, Sarvinoz Sayfullaevna. "Transformation of phrases and its destructions." *Salud, Ciencia y Tecnología-Serie de Conferencias 3* (2024): 740-740.

8. Teshaboyeva Ziyodakhon Qodirovna, & Qodiriy Mahzuna Shavkataliyevna. (2024). THE APPEARANCE OF VISUAL EXPRESSIONS' TRANSLATION INTO ENGLISH IN THE WORK "THE DAYS GONE BY" BY ABDULLA QODIRIY. Open Access Repository, 10(1), 78–81. Retrieved from <https://oarepo.org/index.php/oa/article/view/3983>
9. MAKSUDOVA D. K. TARJIMALARDA FRAZEOLOGIK BIRLIK LARNING TARJIMA QILINISH TARAQQIYOTI //Ustozlar uchun. – 2024. – T. 55. – №. 1. – C. 54-59.
10. Sadikova S. B. Concepts of Respect Category and Respect Speech in Uzbek Language //INTERNATIONAL JORNAL OF TREND IN SCIENTIFIC RESEARCH AND DEVELOPMENT e-ISSN. – C. 2456-6470.
11. Абидова З. Х. ТАФАККУР ФЕЪЛЛАРИ ТАРЖИМАСИДА СЕМАНТИК ДАРАЖАЛАНИШ ТАМОЙИЛИ //Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. – 2023. – Т. 3. – №. 3. – С. 981-986.
12. Sadikova S. B. DEFINITION OF MYSTIC TEACHING AND METHODS IN NAVAI PHILOSOPHY //Talqin va tadqiqotlar ilmiy-uslubiy jurnali. – 2022. – Т. 1. – №. 2. – С. 55-61.
13. Abdullayeva, M., & Maxmudova, M. (2022). IMPORTANCE OF LEGAL EDUCATION CHARACTERISTICS. Science and Innovation, 1(7), 1311-1314.
14. Raxmonkulovna, A. M., S. S. Ixomqizi, and N. M. Xaitbayevna. "Principles of understanding a positive language in translation (in act of the agata Kristi works)." ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal 10.4 (2020): 156-158.
15. Abdullayeva, M. (2024). Milliy koloritni ifodalovchi frazeologizmlar tarjimasi muammolari (Monografiya). T.: "Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi, 148.